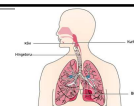

Erakorralised haigusseisundid

E.Mattus
2014

Bronhiaalastma

- **Peamised sümptomid on:**
  - hingamisraskus
  - õhupuudus
  - hingeldus
  - vilistav hingamine
  - köha
- **Astmat võivad esile kutsuda või vallandada mitmesugused tegurid:**
  - viirused
  - allergeenid
  - külm õhk
  - õhusaaste
  - tubakasuits
  - teravad lõhnad
  - kehaline koormus
- Sundasend
- Raskendatud väljahingamine

Erakorralised haigusseisundid

1. Bronhiaalastma
2. Insult
3. Valu rinnus (infarkt, neuralgia jt)
4. Äge kõhuvalu
5. Krambid (epileptiline staatus)
6. Kõrge palavik
7. Hüpo- ja hüperglükeemiline kooma
8. Allergia ja anafülaktiline šokk

Astma esmaabi

Inimesel endal olemasolevate hingamisteid laiendavate ravimite manustamine

Rahustamine
Kui olukord ei leevene
Kutsuda kiirabi
112

1. ASTMA

- Astma korral on hingamisteedes krooniline põletik

Hingamisteed ahenevad järgmistel põhjustel:

- Bronhide limaskestast põletik ja turse.
- Bronhiseina silelihaste spasm ehk kokkutõmbumine
- Lima ületootmine, mis võib hingamisteed ummistada.

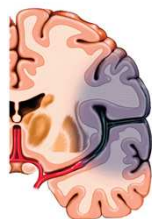
2.INSULT e. ajurabandus

- Äkki tekkiv peaaegu verevarustuse häire, mis põhjustab neuroloogiliste sümptomite kujunemise.
- **Sümptomite kestuse järgi:**
  - >24 tunni = insult
  - <24 tunni = transitoorne isheemiline atakk (TIA) ehk "miniinsult"

Insuldi alaliigid

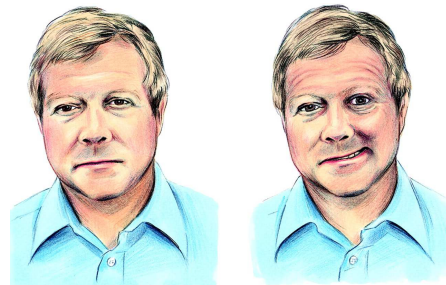
Veresoon ummistub –
INFARKT (85%)

Veresoon lõhkeb –
VEREJOOKS (15%)

- Käe ja jala nõrkusega koos samal pool näolihaste halvatus

Millest sõltub peaju kahjustuse ulatus?

- Kui kaua peaju vajalikke toitaineid ja hapnikku ei saa;
- Kui suur veresoon on lõhkenud või ummistunud;
- Missugust peaju osa kahjustatud veresoon varustas.

Mida peab inimene teadma insuldist?

Insuldi sümptomite tekkimisel
kutsuge kiirabi, mitte perearsti!

112

Kiire abi päästab aju!

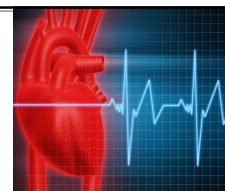
Insuldi sümptomid

- Ühe kehapolee halvatus, tasakaaluhäire
- Tundlikkuse häire samas kehapooles

Insuldi põhjustajaks

Sageli südame rütmihäire (kodade virvendusarütmia) mistõttu tekivad trombid ning võivad põhjustada veresoonte ummistusi.

Seetõttu peab virvendusarütmia korral trombid tekke vältimiseks kasutama verd vedeldavaid ravimeid (*Marevan*)

Verd vedeldavate ravimite kasutamine arütmia korral vähendab insuldiriski ligi **70% võrra!**

Insuldi põhjustaja - Kolesterool

Liigne kolesterool võib kuhjuda veresoontes, mistõttu tekib kolesteroolinaast ning halveneb verevool

Üldkolesterooli normväärtus **<5.2 mmol/l** ning
LDL kolesterooli normväärtus **< 2.6 mmol/l**

Kui vere kolesteroolisisaldus on normist suurem, alustatakse selle vähendamist **dieediga**. Kui dieet ei ole piisavalt tõhus, lisatakse kolesteroolisisaldust vähendav **ravim**.

3. Tugev valu rinnus

Mis kõik rinnus valutada võib?

- 1) Neuralgia e roietevaheliste närvide valu
- 2) Rindkeret katvad lihased- Valu rindkerelihastes
- 3) Rindkere keskel asuvad hingetoru ja söögitoru.
- 4) Pleuriit (kopsud ja bronhid valu ei tunne)
- 5) Stenokardia e rinnaangiin
- 6) Infarkt
- 7) Kopsuarteri trombemboolia
- 8) roidemurd (murrud)

Insuldi põhjustaja - Suhkurutõbi

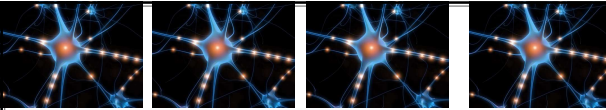
Suhkurutõbi **kahjustab veresooni** suurendab insuldi haigestumise riski

Suhkurutõve ravi peab olema pidev ning tagama tühja kõhuga **<5.5 mmol/l**

Suhkurutõve algus võib olla "hiiliv", seetõttu peaksid kõik **>50 a vähemalt kord aastas** kontrollima oma veresuhkru väärtust.

Valu rinnus - Neuralgia

- **Roietevaheliste lihaste ja närvide haiguslik seisund võib anda tugevaid valusid rindkere piirkonda.**
  - Valud enamasti ühel pool rindkeres.
  - tugevnevad tunduvalt sissehingamisel või liigutustel.
  - Valu terav/torkav või nagu "tõmbaks viitsad ümber".
  - sügav hingamine raskendatud ja köhimine piinav.
  - Lamades valulikul küljel, on hingamine vabam.
- **Roietevaheliste lihaste ja närvide valu pole kiirabile**
- Otsi sobiv asend, kus saad korralikult hingata. Võta valuvaigisteid kuni 4 korda päevas. Paranemine võtab nädalapäevad.

Alusta insuldi ennetamist juba täna.

Tervislikud eluviisid tagavad kvaliteetsema elu.

Kui teil või teie lähedasel siiski tekivad insuldi tunnused, kutsuge viivitamatult kiirabi!

Valu rindkere lihastes

- tekib peale tugevat trenni
- eriti tugev valu tekib ülemiste hingamisteede haigestumise korral esineva kõha esimestel päevadel

Esmaabi:
Rindkerelihaste valu annab pisut järgi palaviku ja valuvaigistavate tablettide kasutamisel.
Taandub mõne päeva pärast nagu lihasvalu ikka.

Valu hingetorus või söögitorus

Hingetoru valu eristab teda see, et valu ei kiirgu kuhugi ja esinevad ka muud viirusele iseloomulikud sümptomid

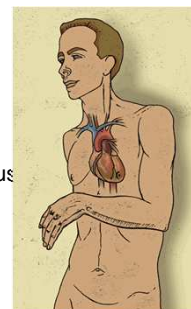
EA:

Kuiva köha ajal hinga sisse auru ravimiteedest, mis niisutab kuiva, põetikut hingetoru limaskesta ja sellega leevendab pisut valu.

Äge söögitorupõletik on aga suhteliselt harv haigus ja muidu tervel inimesel võib tekkida näiteks korduva oksendamisega kulgeva viirusnakkuse korral.

OHTLIKUST VALUST RINNUS!

- Valu ei ole seotud sügava hingamise ega liigutamisega
- Valu kestab üle kahe minuti
- Valu võib tekkida ka rahulolekus
- Nitroglütseriini tarvitajal **kahe doosiga** valu ei möödu
- Riskigruppi kuulumine!?
- **Aeg on lihas – lihas on elu!!!**

Valu rinnus- Pleuriit

- **Kopsukelmepõletiku e. (pleuriit)** korral hõõrduvad põetikutised kelmed üksteise vastu ja hingamine ja köhimine on seotud suurte valudega.
- Sellele valule peate tähelepanu pöörama siis kui nädal palavikku ja köha on seljataga, kuid paranemise märke pole.
- Valuvaigistid

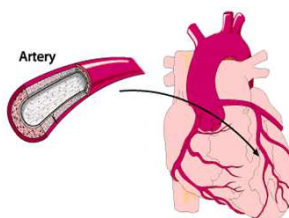
4. ÄGE KÕHUVALU

- **Kroonilised**, s.o. korduvalt esinevad, ühetaolised kõhuvalud tunneb patsient enamasti ära ja on õppinud neid valusid leevendama perearsti poolt välja kirjutatud rohtudega.

Valu rinnus-SÜDAMEINFARKT

KAEBUSED JA SÜMPTOMID

- ÄNGISTAV VALU RINNAKU TAGA
- VALU ÜLAKÕHUS
- VALU KIIRGUB VASAKUSSE KÄTTE ABALUU TAHA
- VALU KAELAS, LÕUAS
- NÕRKUS, IIVELDUS/OKSENDAMINE
- KÕHULAHTISUS, KÜLM HIGI
- TEADVUSETUS/TEADVUSEKAOTUS

Äge kõhuvalu

- **Gaasivalud ehk koolikud ehk voolmed** on kõige sagedasem ja kõige lihtsam ootamatu kõhuvalu põhjus. Tekivad:
  - Mingi norm. sooletegevust muutva toidu söömisel
  - Pikast liikumatust asendist
  - Palavikust või sooletegevusega mitteseotud kõhuorgani haigestumisest

Ehki valud on lõikavad, võta asja rahulikult.

Äge kõhuvalu

- **sooleummistusega e. iileus** Kui gaasivalud süvenevad, gaasid ei välju, kõht puhitub üha enam, lisandub palavik ja oksendamine
- Vajab arstlikku läbivaatust ja sekkumist,
- Mine või lase viia EMO-sse või kutsu kiirabi (helista 112)

Valu alakõhus

- **Tugevad alakõhuvalud meestel tekivad täielikul uriinipeetusel** (eesnäärme adenoom või muu põhjus)
- Kutsu kiirabi või mine ise EMO-sse

Ülakõhu valu

- Sapikoolika
- Kõhunäärme põletik
- Mao perforatsioon - Äkki tekkiv valu "**nagu noahoop kõhtu**", jääb püsima ja üha tugevneb. Haige väldib igasuguseid liigutamist. Kõht laudkõva. Haige nahk muutub kahvatuks, niiskeks. - KUTSU KIIRABI

5.KRAMBID

MIS ON KRAMPIDE TEKKIMISE PÕHJUSED?

- pikaajase alkoholitarvitamise lõpetamine
- raseduse või sünnituse ajal tekkinud ajukahjustused
- lastel hüsteeriline nutt, kõrge kehatemperatuur
- mürgistused
- ainevahetushäired
- peaju vereringehäired
- ajuhaigused või kasvaja
- peatraumad
- epilepsia

Valu alakõhus

- **pimesoole põletik** –valu alakõhus paremal puusanuki kõrgusel ühes punktis, palavik, oksendab
- **Väga tugevad püsivad või hootised valud naistel**, mis tekivad alakõhus
- Veel on alakõhus kusepõis, mis võib valu teha, kuid sel juhul kaasnevad kindlasti ka urineerimishäired.

Esmaabi krampitamise korral

- Kaitse krampitaja pead vigastuste eest
- Krampitajale ei tohi midagi suhu panna
- Krampitaja jäsemeid ei tohi kinni hoida (lihaste rebendi või luumurru ohu tõttu)
- Võimalusel aseta krampitaja külgasendisse juba krampihoo ajal
- Säilita rahu – kes "tõmbleb" pole veel surnud!

Krambitajale ei tohi!

- Mitte midagi suhu panna!
- Püüda kangestunud lihaseid "lahti murda"!
- Hoo ajal juua anda ja vett peale valada!
- "Tõmblevat isikut" püüda elustada!
- Peale krampi proovida energiliselt äratada !

Kõrge kehatemperatuur - ESMAABI

- Riietus! Mähkmed! Voodipesu! Ruumi õhk!
- Aдекватne ravimidoos -PARACETAMOL kuni 15mg/kg/korraga. Mitte rohkem kui 50mg/kg/ööpäevas
- *Palju juua!!!!*
- Jahutamine
ülehoõrumised (vesi, vesi½+viin ½)
mähised - pähe, kubemesse, kaenlaaukudesse
ventilaatorid
|

KÕRGE PALAVIK

- Kehatemperatuur on inimesel stabiilne ja normaalselt 36 ja 37 kraadi
- Palavik, mis tõuseb väga kiiresti, 39-40 kraadini on kergesti ära tuntav. Tekkib külmatunne kuni vappkülmani. –põhjustaja enamasti mingi viirushaigus.
- JAHUTAMINE

Kõrge kehatemperatuur – millal tähelepanu??

- Kolm päeva kõrge palavik!! (nädalavahetus tulemas..).
- Palavik ja lööve!
- Puugijärgne palavik!
- Korduv palavik!
- Muidu vilets!??
- Palavik ja kõhulahtisus ja/või oksendamine, kokku 7 korda ööpäevas!
- Palavik ja võimalik narkomaania!
- Palavik ja viited ägedale valusündroomile!?

Kõrge kehatemperatuur

- Kuidas mõõta keha temperatuuri?
- Ära anna lapsele apiriini, diklofenaci!
- Mis kaasneb palavikuga?
- Ära mürgita – konsulteerii!!
- Väldi "jääkülma" vett!
- Väldi liigset mahajahtumist
- Väldi külmakahjustusi!
- Ära poolita küünlaid!

Millal alustada kehate langetamist?

6.MADAL VERESUHKUR

Madalast veresuhkrust tingitud teadvusetus

Teadvusetus võib tekkida kiiresti!

Võib esineda enne koomat agressiivsust, desorienteeritust!

Põhjused:

- liiga suur insuliinidoos
- suur füüsiline koormus ja/või vähene toitumine
Ka suhkruhaigust mitte põdevatel isikutel!

Esmaabi (suhkruhaigele), kui kannatanu on teadvusetu....

- Ei tohi anda süüa ega juua!
- Keera külgasendisse ja taga vabad hingamisteed!
- kutsu kiirabi!